

31986L0609

18.12.1986.

SLUŽBENI LIST EUROPSKIH ZAJEDNICA

L 358/1

DIREKTIVA VIJEĆA**od 24. studenoga 1986.****o usklađivanju zakona i drugih propisa država članica s obzirom na zaštitu životinja koje se koriste u pokusne i druge znanstvene svrhe**

(86/609/EEZ)

VIJEĆE EUROPSKIH ZAJEDNICA,

DONIJELO JE OVU DIREKTIVU:

uzimajući u obzir Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice, a posebno njegov članak 100.,

Članak 1.

Cilj je ove Direktive osigurati usklađivanje odredaba utvrđenih zakonima i drugim propisima tamo gdje se životinje koriste u pokusne ili druge znanstvene svrhe kako bi se izbjegao utjecaj na uspostavu i funkcioniranje zajedničkog tržišta, posebno narušavanjem tržišnoga natjecanja i trgovinskim barijerama.

uzimajući u obzir prijedlog Komisije ⁽¹⁾,

uzimajući u obzir mišljenje Europskog parlamenta ⁽²⁾,

Članak 2.

Za potrebe ove Direktive primjenjuju se sljedeće definicije:

uzimajući u obzir mišljenje Gospodarskog i socijalnog odbora ⁽³⁾,

budući da između nacionalnih zakona za zaštitu životinja koje se koriste u određene pokusne svrhe, koji su trenutačno na snazi, postoje razlike koje mogu utjecati na funkcioniranje zajedničkog tržišta;

(a) „životinja” znači, ako nije drukčije uvjetovano, bilo koji živi kralježnjak osim čovjeka, uključujući slobodno živuće i/ili reproduktivne larvalne oblike, ali isključujući fetalne i embrijske oblike;

(b) „pokusne životinje” znači životinje koje se koriste ili će se koristiti u pokusima;

budući da je potrebno uskladiti zakone država članica kako bi se uklonile te razlike; budući da to usklađivanje treba osigurati smanjivanje broja životinja koje se koriste u pokusne i druge znanstvene svrhe, adekvatnu njegu tih životinja, izbjegavanje nanošenja nepotrebne boli, patnje, iscrpljenosti ili trajnih ozljeda i osigurati da ti postupci ako su neophodni budu svedeni na minimum;

(c) „uzgojene životinje” znači životinje posebno uzgojene za korištenje u pokusima u objektima koje je nadležno tijelo odobrilo ili registriralo;

budući da posebno treba izbjegavati nepotrebno ponavljanje pokusa,

(d) „pokus” je svako korištenje životinje u pokusne ili druge znanstvene svrhe koje može uzrokovati bol, patnju, iscrpljenost ili trajnu ozljedu, uključujući sve radnje koje se poduzimaju s namjerom, ili koje rezultiraju rođenjem životinje u bilo kojem takvom stanju, ali isključujući najmanje bolne metode prihvaćene u modernoj praksi (tj. „humane” metode) usmrćivanja ili označavanja životinja; pokus započinje kad se

⁽¹⁾ SL C 351, 31.12.1985., str. 16.

⁽²⁾ SL C 255, 13.10.1986., str. 250.

⁽³⁾ SL C 207, 18.8.1986., str. 3.

životinja prvi put priprema za korištenje i završava kada ne postoje daljnja promatranja u tom pokusu; uklanjanje boli, patnje, iscrpljenosti ili trajne ozljede upotrebom anestezije ili analgezije ili drugih metoda kod životinja primjenjuju se u području primjene ove definicije. Ovo se ne odnosi na neeksperimentalnu, poljoprivrednu ili kliničku veterinarsku praksu;

- (e) „nadležno tijelo” je tijelo ili tijela koja država članica odredi kao nadležna za nadziranje pokusa u smislu ove Direktive;
- (f) „odgovorna osoba” znači svaka osoba koju država članica smatra odgovornom za provođenje odgovarajuće funkcije opisane u ovoj Direktivi;
- (g) „nastamba” znači svako postrojenje, zgrada, skupina zgrada ili drugih objekata, te može uključiti mjesto koje nije u potpunosti ograđeno ili natkriveno te pokretna sredstva;
- (h) „reprodukcijски centar” znači svaka nastamba gdje se životinje uzgajaju s namjerom za korištenje u pokusima;
- (i) „nastamba za opskrbu” znači svaka nastamba, osim nastambe za uzgoj, iz koje se životinje nabavljaju s namjerom za korištenje u pokusima;
- (j) „nastamba za korištenje” znači svaka nastamba za korištenje životinja u pokusima;
- (k) „primjereno anestezirano” znači oduzet osjet postupcima anestezije (bilo lokalne ili opće) koji su učinkoviti kao oni koji se koriste u dobroj veterinarskoj praksi;
- (l) „humani način usmrćivanja” znači usmrćivanje životinje uz minimum fizičke i mentalne patnje, ovisno o vrsti životinje.

Članak 3.

Ova se Direktiva primjenjuje za korištenje životinja u pokusima koji se provode za sljedeće potrebe:

- (a) razvoj, proizvodnju, kvalitetu, učinkovitost i testiranje sigurnosti lijekova, namirnica i drugih tvari ili proizvoda:
 - i. za izbjegavanje, prevenciju, dijagnozu ili liječenje bolesti, narušenog zdravlja ili drugih abnormalnosti ili njihovih učinaka kod ljudi, životinja ili bilja;
 - ii. za procjenu, otkrivanje, reguliranje ili promjenu fiziološkog stanja ljudi, životinja ili bilja;
- (b) zaštitu okoliša u interesu zdravlja ili dobrobiti ljudi ili životinja.

Članak 4.

Svaka država članica osigurava da su pokusi koji uključuju životinje koje se smatraju ugroženima u okviru dodatka I. Konvenciji o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama faune i flore i Priloga C.I. Uredbi (EEZ) br. 3626/82 ⁽¹⁾ zabranjeni, osim ako su sukladni spomenutoj Uredbi i predmet su pokusa:

- istraživanja usmjerena očuvanju dotičnih vrsta, ili
- bitne biomedicinske potrebe, pri čemu je iznimno dokazano da su dotične vrste jedine prikladne za te svrhe.

Članak 5.

Što se tiče opće njege i smještaja životinja, države članice osiguravaju:

- (a) svim pokusnim životinjama pružanje smještaja, okoline, minimalnog stupnja slobode kretanja, hrane, vode i njege koji su prikladni za njihovo zdravlje i dobrobit;
- (b) bilo koju restrikciju do stupnja do kojeg životinja može zadovoljiti svoje fiziološke i etološke potrebe koje treba ograničiti koliko je moguće;
- (c) svakodnevno provjeravanje uvjeta okoliša u kojima se životinja uzgaja, drži ili koristi;
- (d) dobrobit i zdravstveno stanje pokusnih životinja promatra odgovorna osoba kako bi se spriječila bol ili izbjegla patnja, iscrpljenost ili trajna ozljeda;
- (e) utvrđuju postupke kojima se osigurava, što je žurnije moguće, ispravljanje svakog otkrivenog nedostataka ili patnje.

U primjeni odredaba iz stavaka (a) i (b) države članice uzimaju u obzir smjernice utvrđene u Prilogu II.

Članak 6.

1. Svaka država članica određuje tijelo ili tijela koja su nadležna za provjeru primjerenog ispunjavanja odredaba ove Direktive.
2. Unutar okvira primjene ove Direktive, države članice usvajaju potrebne mjere kako bi određeno nadležno tijelo, spomenuto u prethodnom stavku 1., moglo savjetovati stručnjake koji su odgovorni za dotična pitanja.

⁽¹⁾ SLL 384, 31.12.1982., str. 1.

Članak 7.

1. Pokuse isključivo provode nadležne odgovorne osobe, ili se provode pod izravnom nadležnošću te osobe, ili u skladu s odredbama nacionalnog zakonodavstva ako je dotični pokus ili drugi znanstveni postupak dopušten.

2. Pokus se ne smije provoditi ako je prihvatljiva i na raspolaganju druga znanstveno zadovoljavajuća metoda za dobivanje traženog rezultata koja ne zahtijeva korištenje životinja.

3. Kada treba provesti pokus, potrebno je pažljivo razmotriti izbor vrsta i, tamo gdje se to zahtijeva, objasniti nadležnom tijelu. Prilikom izbora između pokusa, potrebno je izabrati onaj u kojem se koristi minimalni broj životinja, koji uključuje životinje s najnižim stupnjem neurofiziološke osjetljivosti, koji uzrokuje najmanje boli, patnje, iscrpljenosti ili trajnih ozljeda i koji će najvjerojatnije pružiti zadovoljavajuće rezultate.

Pokusi na divljim životinjama ne smiju se provoditi osim ako pokusi na drugim životinjama ne bi zadovoljili ciljeve pokusa.

4. Svi pokusi se oblikuju tako da se izbjegne iscrpljenost, nepotrebna bol i patnja pokusnih životinja. Pokusi podliježu odredbama iz članka 8. U svim slučajevima treba predvidjeti mjere utvrđene u članku 9.

Članak 8.

1. Svi pokusi se provode pod općom ili lokalnom anestezijom.

2. Prethodni stavak 1. ne primjenjuje se kada:

(a) se prosudi da je anestezija traumatičnija za životinju od samog pokusa;

(b) je anestezija nekompatibilna s ciljem postupka. U tim je slučajevima potrebno poduzeti odgovarajuće zakonodavne i/ili upravne mjere te osigurati da se taj postupak ne provodi nepotrebno.

Anestezija se koristi u slučaju ozbiljnih ozljeda koje mogu uzrokovati jaku bol.

3. Ako anestezija nije moguća, koriste se analgezija ili druge prikladne metode kako bi se osiguralo da bol, iscrpljenost, patnja ili ozljeda budu svedeni na minimum i da u svakom slučaju životinja nije podvrgnuta jakoj boli, iscrpljenosti ili patnji.

4. Pod uvjetom da je ta aktivnost sukladna cilju pokusa, anesteziranoj životinji, koja trpi značajnu bol nakon što je popustila anestezija, treba pravodobno dati sredstva koja uklanjaju bol ili, ako to nije moguće, životinju treba odmah usmrtniti na humani način.

Članak 9.

1. Na kraju pokusa odlučuje se ostavlja li se životinja na životu ili se usmrćuje na humani način, pod uvjetom da se životinju ne ostavlja na životu ako je vjerojatno, iako je u svakom drugom pogledu vraćena u normalno zdravstveno stanje, da će trajna bol ili iscrpljenost ostati.

2. Odluke navedene u stavku 1. donosi odgovorna osoba, po mogućnosti veterinar.

3. U slučaju da se na kraju pokusa:

(a) životinja ostavlja na životu, potrebno je osigurati njegu prikladnu njezinom zdravstvenom stanju, smjestiti je pod nadzor veterinara ili druge odgovorne osobe i držati u uvjetima koji odgovaraju uvjetima iz članka 5. Međutim, moguće je odustati od uvjeta utvrđenih u ovoj točki u slučaju kada prema mišljenju veterinara životinja ne bi posljedično patila zbog toga;

(b) životinja ne ostavlja na životu ili ne može imati koristi za svoju dobrobit prema odredbama članka 5., ona se usmrćuje na humani način što je prije moguće.

Članak 10.

Države članice osiguravaju da je ponovna upotreba životinja u pokusima sukladna odredbama ove Direktive.

Životinja se posebno ne smije koristiti više od jedan puta u pokusima koji uzrokuju jaku bol, iscrpljenost ili istovjetnu patnju.

Članak 11.

Bez obzira na druge odredbe ove Direktive, kada to zahtijevaju zakonske potrebe pokusa, nadležno tijelo može dozvoliti puštanje na slobodu predmetnih životinja pod uvjetom da je provedena maksimalna moguća briga za zaštitu dobrobiti životinja dokle god to dozvoljava njihovo zdravstveno stanje i ne postoji opasnost za javno zdravlje i okoliš.

Članak 12.

1. Države članice utvrđuju postupke po kojima se nadležno tijelo unaprijed obavještava o samim pokusima ili detaljima o osobama koje provode te pokuse.

2. Ako se planira životinju podvrgnuti pokusu u kojem će osjetiti ili može osjetiti jaku bol koja će vjerojatno potrajati, takav se pokus mora posebno prijaviti i opravdati nadležnom tijelu ili ga nadležno tijelo posebno odobrava. Nadležno tijelo poduzima odgovarajuće pravne ili administrativne mjere ako nije uvjereno da pokus ima dovoljnu važnost za bitne potrebe ljudi ili životinja.

Članak 13.

1. Na temelju zaprimljenih zahtjeva za odobravanje i obavijesti i na temelju napravljenih izvješća, nadležno tijelo svake države članice sakuplja i koliko je to moguće periodično stavlja na raspolaganje javnosti statističke podatke o upotrebi životinja u pokusima u odnosu na:

- (a) broj i vrste životinja korištene u pokusima;
- (b) broj životinja u odabranim kategorijama korišten u pokusima spomenutim u članku 3.;
- (c) broj životinja u odabranim kategorijama korišten u pokusima koje zahtijeva zakonodavstvo.

2. Države članice poduzimaju sve potrebne korake za osiguravanje zaštite tajnosti komercijalno osjetljivih podataka koji su dostavljeni na temelju ove Direktive.

Članak 14.

Osobe koje obavljaju pokuse ili u njima sudjeluju i osobe koje njeguju životinje koje se koriste u pokusima, uključujući nadzor, moraju imati odgovarajuće obrazovanje i obuku.

Osobe koje provode ili nadziru obavljanje pokusa moraju biti obučene posebno u znanstvenoj disciplini koja odgovara poduzetom pokusnom radu i biti sposobne baviti se i njegovati laboratorijske životinje; također trebaju uvjeriti nadležno tijelo da su postigle zadovoljavajući nivo izobrazbe za obavljanje svojih zadataka.

Članak 15.

Nastambe za uzgoj i opskrbu odobrava ili registrira nadležno tijelo i one moraju udovoljavati uvjetima iz članka 5. i 14., osim ako nije dodijeljeno izuzeće na temelju članka 19. stavka 4. ili članka 21. Nastambe za opskrbu nabavljaju životinje isključivo iz nastambi za uzgoj ili iz drugih nastambi za opskrbu, osim ako životinje nisu zakonski uvezene i nisu divlje ili napuštene. Opće ili posebno izuzeće od zadnje odredbe može biti dodijeljeno nastambi za opskrbu pod uvjetima koje utvrđuje nadležno tijelo.

Članak 16.

Odobrenje ili registracija iz članka 15. mora odrediti odgovornu osobu koja je nadležna za izvršenje ili pripremu odgovarajuće njege za onu vrstu životinja koja se uzgaja ili drži u nastambi i osigurava poštovanje uvjeta iz članka 5. i 14.

Članak 17.

1. Nastambe za uzgoj i opskrbu trebaju voditi evidenciju o broju i vrstama prodanih ili isporučenih životinja, datumima prodaje ili isporuke, imenima i adresama primatelja i broju i vrstama uginulih životinja dok su boravile u predmetnoj nastambi za uzgoj ili opskrbu.

2. Svako nadležno tijelo propisuje obrasce za vođenje evidencije i stavlja ih na raspolaganje voditelju nastambe spomenutom u stavku 1.; te se evidencije čuvaju najmanje tri godine od datuma posljednjeg unosa i službenici nadležnog tijela periodično pregledavaju evidencije.

Članak 18.

1. Svaki pas, mačka ili nečovjekoliki primat u svakoj nastambi za uzgoj, opskrbu i korištenje označava se prije odbijanja od majke, pojedinačno i trajno na najmanje bolan način, osim u slučajevima navedenim u stavku 3.

2. U slučaju kada su neoznačeni pas, mačka ili nečovjekoliki primat primljeni prvi put u nastambu nakon odbijanja od majke, označavaju se što je prije moguće.

3. U slučaju kada se pas, mačka ili nečovjekoliki primat premještaju iz jedne nastambe, kako je navedeno u stavku 1. u drugu, prije odbijanja od majke i kada ih nije praktično unaprijed označiti, vodi se potpuni dokumentirani zapis navođenjem posebno njihove majke, koji nastamba koja je primila životinje mora čuvati dok ih se ne označi.

4. Pojednosti identiteta i podrijetla svakog psa, mačke ili nečovjekolikog primata unose se u evidenciju svake nastambe.

Članak 19.

1. Nastambe za korištenje odobrava ili registrira nadležno tijelo. Nastambu za korištenje potrebno je opskrbiti instalacijama i opremom prikladnom za vrste životinja koje se koriste kao i za provođenje pokusa nad njima; njihova izvedba, izgradnja i funkcioniranje trebaju osigurati što je moguće učinkovitije

provođenje pokusa, s ciljem dobivanja čvrstih rezultata uz minimalni broj životinja i minimalni stupanj boli, patnje, iscrpljenosti ili trajne štete.

2. U svakoj nastambi za korištenje je potrebno:

(a) odrediti osobu ili osobe koje su administrativno odgovorne za njegu životinja i funkcioniranje opreme;

(b) osigurati dovoljan broj obučenog osoblja;

(c) osigurati veterinarske savjete i liječenje;

(d) dodijeliti veterinaru ili drugoj odgovornoj osobi ulogu savjetnika u vezi s dobrobiti životinja.

3. Pokusi se mogu obavljati izvan nastambi za korištenje kada to odobri nadležno tijelo.

4. U nastambama za korištenje koriste se samo životinje iz nastambi za uzgoj ili opskrbu ako nije dobiveno opće ili specijalno izuzeće na temelju sporazuma koji utvrđuje nadležno tijelo. Uzgojene životinje koriste se kad god je to moguće. Napuštene domaće životinje ne smiju se koristiti u pokusima. Opće izuzeće doneseno pod uvjetima iz ovog stavka ne smije se primjenjivati na napuštene pse i mačke.

5. Nastambe za korištenje moraju voditi evidenciju o svim korištenim životinjama te je staviti na raspolaganje kada to zatraži nadležno tijelo. Ta evidencija posebno mora pokazivati broj i vrste svih nabavljenih životinja, od koga su nabavljene i datum njihovog dolaska. Ta evidencija se čuva najmanje tri godine i dostavlja nadležnom tijelu kada ju zatraži. Nastambe za korištenje podvrgavaju se inspekcijskom nadzoru koji predstavnici nadležnog tijela provode periodično.

Članak 20.

U slučaju kada nastambe za korištenje uzgajaju u svojim objektima životinje koje se koriste u pokusima, potrebna je samo jedna registracija ili odobrenje za potrebe članka 15. i 19. Međutim, nastambe moraju zadovoljavati odgovarajuće odredbe ove Direktive koje se tiču nastambi za uzgoj i korištenje.

Članak 21.

Životinje vrsta navedenih u Prilogu I., namijenjene korištenju u pokusima, moraju biti uzgojene životinje ako nije dobiveno opće ili posebno izuzeće pod uvjetima koje utvrđuje nadležno tijelo.

Članak 22.

1. Kako bi se izbjeglo nepotrebno ponavljanje pokusa propisanih nacionalnim zakonodavstvom ili zakonodavstvom Zajednice o zdravlju i sigurnosti, države članice trebaju, ako je to moguće, priznati rezultate pokusa provedenih na državnom području druge države članice, osim ako je potrebno daljnje testiranje kako bi se zaštitilo javno zdravlje i sigurnost.

2. U tu svrhu države članice, gdje je to primjenjivo i ne dovodeći u pitanje uvjete postojećih direktiva Zajednice, daju Komisiji informacije o svojim zakonodavnim i upravnim postupcima koji se odnose na pokuse sa životinjama, uključujući uvjete koje treba ispuniti prije stavljanja proizvoda na tržište; također dostavljaju činjenične informacije o pokusima provedenim na njihovom području i odobravanju ili bilo koje druge administrativne podatke koji se odnose na ove pokuse.

3. Komisija osniva stalni savjetodavni odbor u kojem su predstavljene države članice i koji pomaže Komisiji u organiziranju razmjene odgovarajućih informacija, istodobno poštujući zahtjeve povjerljivosti i koji također pomaže Komisiji prilikom drugih postavljenih pitanja vezanih uz primjenu ove Direktive.

Članak 23.

1. Komisija i države članice trebaju poticati istraživanje razvoja i legaliziranje alternativnih tehnika koje bi mogle dati iste podatke kao one dobivene tijekom pokusa uz korištenje životinja, ali koje uključuju manje životinja ili koje povlače za sobom manje bolne postupke i poduzimaju druge korake koje smatraju prikladnim za poticanje istraživanja na tom području. Komisija i države članice prate kretanja pokusnih metoda.

2. Komisija prije kraja 1987. obavještava o mogućnosti izmjene testiranja i smjernica utvrđenih postojećim zakonodavstvom Zajednice uzimajući u obzir ciljeve navedene u stavku 1.

Članak 24.

Ova Direktiva ne ograničava pravo država članica da primijene ili usvoje strože mjere zaštite životinja koje se koriste u pokusima ili za kontrolu i ograničavanje korištenja životinja u pokusima. Države članice mogu posebno zatražiti prethodno odobrenje za pokuse ili radne programe objavljene u skladu s odredbama članka 12. stavka 1.

Članak 25.

1. Države članice poduzimaju mjere potrebne za usklađivanje s odredbama ove Direktive do 24. studenoga 1989. One o tome odmah obavješćuju Komisiju.

2. Države članice Komisiji dostavljaju odredbe nacionalnog prava koje donesu u području na koje se odnosi ova Direktiva.

Članak 26.

Države članice obavješćuju Komisiju u redovitim razmacima koji ne prelaze tri godine i prvi put pet godina nakon obavijesti ove Direktive o mjerama poduzetim u ovom području i dostavljaju odgovarajući sažetak podataka sakupljenih u skladu s odredbama članka 13. Komisija priprema izvješće Vijeću i Europskom parlamentu.

Članak 27.

Ova je Direktiva upućena državama članicama.

Sastavljeno u Bruxellesu 24. studenoga 1986.

Za Vijeće

Predsjednik

W. WALDEGRAVE

PRILOG I.

POPIS ŽIVOTINJA KOJE SE KORISTE U POKUSIMA, OBUHVAĆENIH ODREDBAMA ČLANKA 21.

— Miš	— <i>Mus musculus</i>
— Štakor	— <i>Rattus norvegicus</i>
— Zamorac	— <i>Cavia porcellus</i>
— Zlatni hrčak	— <i>Mesocricetus auratus</i>
— Kunić	— <i>Oryctolagus cuniculus</i>
— Nečovjekoliki primati	
— Pas	— <i>Canis familiaris</i>
— Mačka	— <i>Felis catus</i>
— Prepelica	— <i>Coturnix coturnix</i>

PRILOG II.

PREPORUKE ZA SMJEŠTAJ I NJEGU ŽIVOTINJA

(Članak 5. Direktive)

UVOD

1. Vijeće Europske ekonomske zajednice odlučilo je da je cilj Direktive uskladiti pravo država članica o zaštiti životinja koje se koriste za pokuse i druge znanstvene svrhe kako bi se uklonile neujednačenosti koje bi u ovom trenutku mogle utjecati na funkcioniranje zajedničkog tržišta. Usklađenjem će se osigurati da se takve životinje primjereno njeguje, da ih se nepotrebno ne izlaže boli i patnji, iscrpljenosti ili trajnom ozljeđivanju, a kad je to neizbježno da se svede na najmanju moguću mjeru.
2. Doista, neki se pokusi vrše u terenskim uvjetima na divljim životinjama koje se samostalno brinu za sebe, ali tih je pokusa razmjerno malo. Velika većina životinja koje se koriste u pokusima mora se iz praktičnih razloga držati pod određenom fizičkom kontrolom u objektima poput vanjskih torova, pa sve do kaveza za male životinje u laboratorijskim nastambama za životinje. To su okolnosti u kojima postoje vrlo konfliktni interesi. S jedne strane je životinja čija se potreba za kretanjem, socijalnim odnosima i drugim životnim manifestacijama mora ograničiti, a s druge strane vršitelj pokusa i njegovi pomoćnici koji žele imati punu kontrolu nad životinjom i njezinom okolinom. U tom srazu interesa životinja je koji put u drugom planu.
3. Stoga je u Direktivi u članku 5. predviđeno da: „što se tiče opće njege i smještaja životinja:
 - (a) svim pokusnim životinjama mora se osigurati smještaj, okolina, minimalan stupanj slobode kretanja, hrana, voda i njega koji su primjereni njihovu zdravlju i dobrobiti;
 - (b) bilo koje ograničenje do stupnja do kojeg životinja može zadovoljiti svoje fiziološke i etološke potrebe mora se ograničiti na apsolutni minimum”.
4. U Prilogu su formilirane određene preporuke na temelju saznanja i prakse za smještaj i negu životinja. U njemu su objašnjena i dopunjena osnovna načela donijeta u članku 5. Namjera je pomoći državnim tijelima, institucijama i pojedincima u provedbi ciljeva ove Direktive u vezi s tim.
5. Njega je riječ koja, kad se koristi u vezi sa životinjama namijenjenim ili stvarno korištenim u pokusima, obuhvaća sve oblike odnosa između životinje i čovjeka. Njezina je bit ukupnost svih materijalnih i nematerijalnih sredstava koje čovjek mobilizira da bi dobio i održao pojedinu životinju u fizičkom i duševnom stanju u kojem najmanje pati i postiže najbolje rezultate u pokusima. Njega počinje od trenutka kad se životinja namijeni za korištenje u pokusima i nastavlja se sve do usmrćenja životinje na humani način ili njezina zbrinjavanja na neki drugi način, nakon okončanja pokusa od strane ustanove u skladu s člankom 9. Direktive.
6. Svrha je ovog Priloga dati savjet o izvedbi prikladnoga smještaja za životinju. Postoji međutim nekoliko metoda uzgoja i držanja laboratorijskih životinja koje se uglavnom razlikuju u stupnju kontrole mikrobiološke okoline. Mora se imati na umu da će predmetno osoblje ponekad morati prosuditi prema karakteru i stanju životinja kad preporučeni standardi vezano uz smještaj možda nisu dovoljni, npr. posebno za agresivne životinje. Kod primjene preporuka opisanih u Prilogu potrebno je voditi računa o zahtjevima svake od tih situacija. Štoviše, potrebno je objasniti status ovih preporuka. Za razliku od propisa same Direktive, one nisu obavezne; to su preporuke koje se suzdržano koriste, zamišljene su kao preporuke za praksu i standarde koje bi svi akteri trebali svjesno nastojati postići. Stoga se u tekstu morao koristiti izraz „trebalo bi” čak i tamo gdje bi se činilo da je „mora se” primjereniji izraz. Na primjer, očigledno je da se hrana i voda *mora* davati (vidjeti 3.7.2. i 3.8).
7. Konačno, iz praktičnih i financijskih razloga nije potrebno postojeću opremu u nastambama životinja zamjenjivati prije nego li se istroši ili postane neupotrebljivom iz nekog drugog razloga. U očekivanju zamjene opremom koja zadovoljava ove preporuke, potrebno je što je više moguće udovoljiti preporukama prilagođujući broj i veličinu životinja koje se stavljaju u postojeće kaveze i boksove.

DEFINICIJE

U ovom Prilogu, uz definicije iz članka 2. Direktive:

- (a) „*smještajna prostorija*” znači prostorija u kojoj se životinja obično drži, bilo za uzgoj i opskrbu ili za vrijeme provođenja pokusa;
- (b) „*kavez*” znači trajno pričvršćen ili prenosiv kontejner koji je zatvoren punim zidom i s najmanje jedne strane rešetkama ili žičanom mrežom, te već prema potrebi mrežama u kojima se drži ili prenosi jedna ili više životinja; ovisno o gustoći držanja i veličini kontejnera, sloboda kretanja životinje je razmjerno ograničena;
- (c) „*tor*” znači prostor ograđen, primjerice, zidovima, rešetkama ili žičanom mrežom, u kojima se drži jedna ili više životinja; ovisno o gustoći držanja i veličini ograđenog prostora, sloboda kretanja životinja obično nije toliko ograničena kao u kavezu;
- (d) „*ispust*” znači prostor ograđen, primjerice, ogradom, zidovima, rešetkama ili žičanom mrežom, često smješten pored trajnih čvrstih nastambi u kojima se životinje koje se drže u kavezima ili torovima mogu slobodno kretati u određenim vremenskim razdobljima u skladu s njihovim etološkim i fiziološkim potrebama, npr. kretanje/šetnja;
- (e) „*boks*” znači mali prostor s tri stranice, obično s jaslama za hranu i stražnjom pregradom, u kojem se drži jedna ili dvije privezane životinje.

1. SMJEŠTAJNI OBJEKTI I OPREMA

1.1. Funkcija i uobičajena izvedba

- 1.1.1. Svaki objekt bi trebao biti konstruiran tako da pruža primjerenu okolinu za u njemu smještene vrste. On bi trebao također biti oblikovan tako da se u njega ne može neovlašteno ući.

Objekte koji su dio većih kompleksa zgrada trebalo bi također zaštititi odgovarajućim građevinskim mjerama i rješenjima kojima se ograničava broj ulaza i sprečava neovlašteno kretanje.

- 1.1.2. Preporuča se izrada programa održavanja za objekte kako bi se spriječili kvarovi na opremi.

1.2. Smještajne prostorije

- 1.2.1. Nužno je poduzeti sve potrebne mjere da se osigura redovito i učinkovito čišćenje prostorija i da se održava zadovoljavajući standard higijene. Stropovi i zidovi trebali bi biti otporni na oštećenja, s glatkim, nepropusnim i lako perivim površinama. Posebna se pozornost treba obratiti na spojeve s vratima, kanalima, cijevima i kablovima. Ako postoje vrata i prozori, trebalo bi ih izvesti ili zaštititi tako da kroz njih ne mogu ući druge neželjene životinje. Prema potrebi, u vrata se može ugraditi prozor za nadzor. Podovi bi trebali biti glatki, nepropusni s površinom koja nije klizava i koja se lako pere, a koja je prilagođena da nosi razna postolja i drugu tešku opremu a da se ne ošteti. Odljevi, ako postoje, trebali bi biti na odgovarajući način prekriveni i opremljeni ogradom koja sprečava ulazak životinja.
- 1.2.2. Prostorije u kojima se životinje mogu slobodno kretati trebale bi imati zidove i podove od posebno otpornog površinskog materijala kako bi izdržali uobičajeno jako habanje od strane životinja i postupaka čišćenja. Materijal ne bi smio biti opasan po zdravlje životinja i trebao bi biti takav da se životinje ne mogu ozlijediti. Izljevi su poželjni u takvim prostorijama. Dodatno se mora zaštititi oprema ili pribor da ih životinje ne oštete ili da se same ne povrijede. Ako su vani osigurane površine za kretanje ili šetnju, potrebno je prema potrebi, poduzeti primjerene mjere da se spriječi pristup javnosti i drugih životinja.
- 1.2.3. Prostorije namijenjene za držanje domaćih životinja (goveda, ovaca, koza, svinja, konja, peradi itd.) trebale bi zadovoljavati barem standarde predviđene u Europskoj konvenciji za zaštitu životinja koje se drže za uzgoj kao i one nacionalnih veterinarskih i drugih tijela.
- 1.2.4. Većina smještajnih prostorija je obično napravljena za smještaj glodavaca. Često se te prostorije mogu koristiti i za veće vrste. Potrebno je pobrinuti se da se zajedno ne smještaju vrste koje nisu kompatibilne.
- 1.2.5. Smještajne prostorije trebale bi biti, prema potrebi, opremljene opremom za provođenje manjih pokusa i postupaka.

1.3. Laboratoriji i prostorije za pokuse opće i posebne namjene

- 1.3.1. U ustanovama za uzgoj ili opskrbu trebala bi biti na raspolaganju odgovarajuća oprema za pošiljke životinja spremnih za otpremu.
- 1.3.2. Sve bi ustanove također trebale raspolagati minimalnom laboratorijskom opremom za provođenje jednostavnih dijagnostičkih testova, posmrtnih ispitivanja, i/ili prikupljanje uzoraka koji će se negdje drugdje podvrgnuti detaljnijim ispitivanjima.
- 1.3.3. Potrebno je pobrinuti se za prijem životinja tako da novodošle životinje ne dovode u opasnost životinje koje se već nalaze u ustanovi, primjerice stavljanjem u karantenu. Trebale bi biti na raspolaganju prostorije za pokuse opće i posebne namjene za slučajeve kad nije poželjno provoditi pokus ili promatranje u smještajnoj prostoriji.
- 1.3.4. Bilo bi primjereno raspolagati prikladnim smještajem koji omogućava da se bolesne ili ozlijeđene životinje smještaju odvojeno.
- 1.3.5. Prema potrebi, trebalo bi raspolagati s jednom ili više odvojenih operacijskih dvorana primjereno opremljenih za obavljanje kirurških pokusa u sterilnim uvjetima. Trebala bi biti na raspolaganju oprema za postoperativni oporavak, kad je to potrebno.

1.4. Servisne prostorije

- 1.4.1. Spremišta za hranu trebala bi biti hladna, suha, te takva da u njih ne mogu prodrijeti gamadi i kukci. Ostale materijale koji bi mogli biti zagađeni ili predstavljati opasnost trebalo bi skladištiti odvojeno.
- 1.4.2. Trebala bi biti na raspolaganju spremišta za čiste kaveze, instrumente i drugu opremu.
- 1.4.3. Prostorije za čišćenje i pranje trebale bi biti dovoljno prostrane da se u njih mogu staviti uređaji potrebni za dekontaminaciju te čista i već prije upotrijebljena oprema. Postupak čišćenja trebalo bi organizirati tako da se odvoje tokovi čistog i prljavog pribora kako bi se spriječilo zagađivanje novo očišćenog pribora. Zidovi i podovi trebali bi biti prekriveni odgovarajućim otpornim površinskim materijalom, a ventilacijski sustav bi trebao imati dovoljan kapacitet da izbacuje suvišnu toplinu i vlagu.
- 1.4.4. Trebalo bi osigurati higijensko odlaganje i odstranjivanje životinjskih trupova i životinjskoga otpada. Ako nije moguće spaljivanje na licu mjesta ili ono nije poželjno, trebalo bi se pobrinuti za odgovarajući postupak sigurnog odlaganja takvoga materijala uz poštivanje lokalnih propisa i podzakonskih akata. Posebne predostrožnosti trebalo bi poduzimati s vrlo otrovnim ili radioaktivnim otpadom.
- 1.4.5. Izvedba i konstrukcija optjecajnih pomoćnih prostorija trebala bi odgovarati standardima smještajnih prostorija. Hodnici bi trebali biti dovoljno široki da se može lako premještati pokretna oprema.

2. ŽIVOTNI UVJETI U SMJEŠTAJNIM PROSTORIJAMA I NJIHOVA KONTROLA

2.1. Provjetravanje

- 2.1.1. U smještajnim prostorima trebao bi biti odgovarajući ventilacijski sustav koji zadovoljava zahtjeve u njima smještenih vrsta. Cilj ventilacijskog sustava jest da opskrbljuje svježim zrakom i da ublažava razinu mirisa, smrdljivih plinova, prašine i zaraznih agenata bilo koje vrste. Njime se također osigurava odstranjivanje suvišne topline i vlage.
- 2.1.2. Zrak bi se u prostoriji trebao obnavljati u čestim vremenskim razmacima. Učestalost prozračivanja od 15 – 20 promjena zraka u jednom satu je obično primjerena. Međutim, u pojedinim okolnostima kad je gustoća držanja niska, 8 – 10 promjena zraka u satu može biti dovoljna i tada možda čak i nije potrebno mehaničko provjetravanje. U drugim okolnostima može biti potrebna i veća učestalost promjena zraka. Trebalo bi izbjeći ponovno optjecanje neobnovljenoga zraka. Međutim, potrebno je naglasiti da čak i najučinkovitiji sustav ne može nadoknaditi nedovoljno redovito čišćenje i zanemarivanje.
- 2.1.3. Sustav provjetravanja trebao bi biti izveden tako da se izbjegnu štetni propusi.
- 2.1.4. Pušenje u prostorijama u kojima su životinje trebalo bi biti zabranjeno.

2.2. Temperatura

- 2.2.1. U tablici 1. navedena je skala unutar koje se preporučuje održavati temperaturu. Također je potrebno naglasiti da se brojevi odnose samo na odrasle, normalne životinje. Novorođenim i mladim životinjama je često potrebna

mnogo viša razina temperature. Temperaturu prostorija potrebno je regulirati prema mogućim promjenama toplinske regulacije kod životinja koje bi mogle biti posljedica posebnih fizioloških uvjeta ili učinaka pokusa.

- 2.2.2. U klimatskim uvjetima koji prevladavaju u Europi bilo bi potrebno imati na raspolaganju ventilacijski sustav s kapacitetom za grijanje i za hlađenje zraka.

- 2.2.3. U ustanovama bi mogla biti potrebna točna kontrola temperature u smještajnim prostorijama, jer je temperatura okoline fizički čimbenik koji ima značajan učinak na metabolizam svih životinja.

2.3. **Vlaga**

Neumjerene promjene relativne vlage (RV) imaju negativan učinak na zdravlje i dobrobit životinja. Stoga se preporučuje da je relativna vlaga u smještajnim prostorijama primjerena pojedinim vrstama i da se uobičajeno održava na 55 % +/- 10 %. Vrijednosti ispod 40 % i iznad 70 % RV u dužim razdobljima potrebno je izbjegavati.

2.4. **Osvjetljenje**

U prostorijama bez prozora potrebno je predvidjeti kontrolirano osvjetljenje kako bi se zadovoljile biološke potrebe životinja i osigurala zadovoljavajuća radna okolina. Također je potrebno kontrolirati intenzitet i ciklus svjetla i mraka. Kod držanja albino životinja potrebno je voditi računa o njihovoj osjetljivosti na svjetlost (vidjeti također 2.6.).

2.5. **Buka**

Buka može biti značajan uznemirujući čimbenik u životinjskim nastambama. Smještajne prostorije i laboratoriji za pokuse trebali bi biti izolirani od glasni izvora buke u čujnim i višim frekvencijama kako bi se spriječile smetnje u vladanju i fiziologiji životinja. Iznenadna buka može dovesti do znatne promjene u funkcioniranju organa, no budući da su one često neizbježne, ponekad je preporučljivo u prostorijama za smještaj i pokuse predvidjeti stalan zvuk umjerene jakosti poput tihe glazbe.

2.6. **Sustavi alarmiranja**

Objekt u kojem je smješten velik broj životinja potrebno je posebno zaštititi. Stoga se preporučuje da se primjereno zaštiti postavljanjem uređaja za otkrivanje vatre i za ulazak neovlaštenih osoba. Tehnički kvarovi ili poremećaji u radu ventilacijskoga sustava također su rizici koji bi mogli prouzročiti uznemirenost, pa čak i smrt životinja, zbog gušenja ili stvaranja previsoke temperature ili u manje ozbiljnim slučajevima, imati tako negativan učinak da će pokus propasti i da će ga se morati ponoviti. Stoga bi se trebali ugraditi odgovarajući kontrolni uređaji vezano uz pogon grijanja i provjetravanja kako bi se osoblju olakšao opći nadzor njegova rada. Ako je opravdano, trebalo bi predvidjeti pomoćni generator za podršku sustavu održavanja životnih funkcija za životinje i osvjetljenje u slučaju kvara ili nestanka struje. Jasne bi upute o postupku u hitnim slučajevima morale biti izložene na istaknutim mjestima. Preporučuju se alarmi za akvarije s ribama u slučaju kvara na dovodu vode. Potrebno je pobrinuti se da rad alarmnog sustava uzrokuje što je moguće manje smetnji životinjama.

3. **NJEGA**

3.1. **Zdravlje**

- 3.1.1. Osoba odgovorna za ustanovu trebala bi se pobrinuti za redovito provođenje pregleda životinja i nadzor smještaja i njege od strane veterinaru ili druge stručne osobe.

- 3.1.2. U skladu s procjenom moguće opasnosti za životinje potrebno je obraćati odgovarajuću pozornost na zdravlje i higijenu osoblja.

3.2. **Hvatanje**

Divlje i nepripitomljene životinje trebale bi hvatati humanim metodama osobe s iskustvom koje imaju temeljito znanje o običajima i obitavalištima životinja koje se hvataju. Ako je potrebno primijeniti anestetik ili neko drugo narkotično sredstvo pri postupku hvatanja, njih bi trebao davati veterinar ili neka druga stručna osoba. Životinju koja je opasno ranjena trebalo bi što je prije moguće odvesti veterinaru. Ako bi prema mišljenju veterinaru životinja mogla nastaviti živjeti samo uz patnju ili bol, nju bi se odmah trebalo usmrtiti humanom metodom. Ako nije prisutan veterinar, svaka opasno ranjena životinja trebala bi se odmah usmrtiti humanom metodom.

3.3. **Uvjeti prijevoza i pripreme za prijevoz**

Prijevoz je bez sumnje za životinje stresno iskustvo koje treba što je moguće više ublažiti. Za prijevoz bi životinje trebale biti dobroga zdravlja i zadaća je pošiljatelja da to osigura. Životinje koje su bolesne ili na neki drugi način u lošem stanju ne bi se smjele ni u kojem slučaju podvrgavati bilo kakvom prijevozu koji nije neophodan radi liječenja ili terapije. Posebnu njegu potrebno je pružiti ženjkama životinja u visokom stanju skotnosti. Ženke životinja koje bi se mogle okotiti za vrijeme prijevoza ili koje su se okotile unutar četrdeset osam sati prije prijevoza, kao i njihovu mladunčad, potrebno je isključiti iz prijevoza. Pošiljatelj i prijevoznik bi trebali biti posebno obazrivi prilikom pripreme za prijevoz, smještaja u vozilo te kod pretovara, kako bi se izbjegle nepotrebne patnje zbog neodgovarajuće ventilacije, izlaganja visokim temperaturama, nedostatka hrane i vode, dugih zastoja itd. Primatelj bi trebao biti primjereno obaviješten o pojedinostima prijevoza i o pojedinostima dokumentacije kako bi se osiguralo brzo rukovanje i prihvata u odredišnom mjestu. Podsjeća se da se u vezi s međunarodnim prijevozom životinja primjenjuju Direktive 77/489/EEZ i 81/389/EEZ; također se preporučuje strogo pridržavanje odredbi nacionalnog prava i propisa, te odredbi za žive životinje Međunarodnog udruženja za zračni prijevoz i Udruženja za zračni prijevoz životinja.

3.4. **Prihvata i vađenje životinje iz spremnika**

Pošiljke životinja trebalo bi prihvaćati i otvarati bez nepotrebnog odgađanja. Nakon pregleda životinje je potrebno premjestiti u čiste kaveze ili torove te ih prema potrebi primjereno opskrbiti hranom i vodom. Bolesne životinje ili životinje na neki drugi način u lošem stanju potrebno je pomno promatrati i odvojiti od drugih životinja. Njih bi trebao što je prije moguće pregledati veterinar ili druga stručna osoba i ako je potrebno dati terapiju. Životinje koje nemaju šansu da će se oporaviti trebalo bi odmah usmrtniti na humani način. Konačno, sve primljene životinje trebale bi se registrirati i označiti u skladu s odredbama članaka 17., 18., 19. stavka 5. Direktive. Ambalažu korištenu u prijevozu trebalo bi odmah uništiti ako nije moguća primjerena dekontaminacija.

3.5. **Karantena, izolacija i klimatska prilagodba**

3.5.1. Svrha karantene jest:

- (a) zaštititi životinje u ustanovi;
- (b) zaštititi ljude od zoonotske zaraze;
- (c) poticanje dobre znanstvene prakse.

Ako stanje zdravlja životinja dovedenih u ustanovu nije zadovoljavajuće, preporučuje se da ih se određeno vrijeme stavi u karantenu. U nekim slučajevima, npr. kod bjesnoće, to se razdoblje može odrediti nacionalnim propisima pojedine države članice. U ostalim slučajevima rokovi će biti promjenjivi, a trebala bi ih odrediti stručna osoba u skladu s okolnostima, obično veterinar imenovan od strane države (vidjeti također tablicu 2.).

Životinje se za vrijeme držanja u karanteni mogu koristiti za pokuse ako su se aklimatizirale novoj okolini i ne predstavljaju opasnost za druge životinje i ljude.

3.5.2. Preporučuje se da se namijene objekti u koje će se izolirati životinje koje pokazuju znakove bolesti ili se sumnja da su lošega zdravlja, a koje bi mogle predstavljati opasnost po ljude i druge životinje.

3.5.3. Čak kad se vidjeti da su životinje dobroga zdravlja, znak je dobroga gospodarenja ostaviti ih da provedu razdoblje aklimatizacije prije nego ih se koristi u pokusima. Potrebno vrijeme ovisi o nekoliko čimbenika, poput stresa kojem su životinje bile izložene, što opet ovisi o nekoliko čimbenika, poput trajanja prijevoza i dobi životinje. Stručna osoba određuje dužinu tog vremena.

3.6. **Stavljanje u kaveze**

3.6.1. Moguće je razlikovati između dva opća sustava smještaja životinja.

Prvo, to je sustav koji nalazimo u ustanovama za rasplod, za opskrbu te ustanovama za korištenje životinja u biomedicinskom području, namijenjen za smještaj životinja poput glodavaca, kunića, mesoždera, ptica i nečovjekolikih primata, ponekad i preživača, svinja i konja. Predložene preporuke za kaveze, torove, ispuste i bokseve za takve objekte prikazane su u tablicama od 3. do 13. Dodatne preporuke o najmanjim površinama kaveza mogu se naći u grafikonima od 1. do 7. Dodatno tome, dodatne preporuke za prosudbu gustoće držanja u kavezima prikazane su u grafikonima od 8. do 12.

Drugo, to je sustav koji se često može naći u ustanovama koje provode pokuse samo na domaćim i sličnim velikim životinjama. Objekti u takvim ustanovama ne bi smjeli biti nimalo manje opremljeni od onoga što se zahtijeva važećim veterinarskim standardima.

- 3.6.2. Kavezi i torovi ne smiju biti napravljeni od materijala opasnih po zdravlje životinja, a njihova izvedba treba biti takva da se životinje ne mogu ozlijediti i, ako nisu za jednokratnu upotrebu, trebaju biti od otpornih materijala prilagođenih na tehnike čišćenja i dekontaminacije. Posebna se pozornost treba obratiti na izvedbu podova kaveza i torova koji se trebaju razlikovati s obzirom na vrstu i dob životinje, te biti izvedeni tako da olakšavaju odstranjivanje tjelesnih izlučina.
- 3.6.3. Torovi bi trebali biti izvedeni za dobrobit životinja. Trebali bi olakšavati zadovoljenje određenih etoloških potreba (primjerice potreba za penjanjem, skrivanjem ili privremenim sklanjanjem) i konstruirani za učinkovito čišćenje i nedolaženje u kontakt s drugim životinjama.

3.7. Hranidba

- 3.7.1. Pri odabiru, proizvodnji i pripremi hrane za životinje, potrebno je biti oprezan kako bi se izbjeglo kemijsko, fizičko i mikrobiološko onečišćenje. Hrana za životinje bi trebala biti pakirana u čvrste, zatvorene vreće s otisnutim žigom datuma proizvodnje, već prema potrebi. Pakovanje, prijevoz i skladištenje trebalo bi biti takvo da se izbjegne onečišćivanje, kvarenje ili uništenje. Skladišta bi trebala biti hladna, tamna, suha i takva da u njih ne mogu prodrijeti gamadi i kukci. Lako pokvarljiva hrana za životinje kao trava i lišće, povrće, voće, meso, riba itd. treba se skladištiti u hladnim prostorijama, hladnjacima ili ledenicama.

Svi lijevci, žlijebovi, korita ili druge posude za hranidbu trebale bi se redovito čistiti i prema potrebi sterilizirati. Ako se koristi vlažna hrana za životinje ili ako se hrana lako može onečistiti vodom, urinom i sl., potrebno je dnevno čišćenje.

- 3.7.2. Postupak raspodjele hrane može se razlikovati prema vrstama, ali treba biti takav da zadovoljava fiziološke potrebe životinje. Treba se pobrinuti da svaka životinja ima pristup hrani.

3.8. Voda

- 3.8.1. Čista pitka voda morala bi uvijek biti dostupna svim životinjama. Za vrijeme prijevoza može se davati voda kao sastojak vlažne hrane. Voda je, međutim, prijenosnik mikroorganizama i stoga bi opskrba vodom trebala biti organizirana tako da je s time povezana opasnost minimalna. U uobičajenoj su uporabi dvije metode: boce i automatizirani sustavi.
- 3.8.2. Boce se često koriste kod malih životinja, poput glodavaca i kunića. Kad se koriste boce, one bi trebale biti napravljene od prozirnoga materijala kako bi se mogao nadzirati njihov sadržaj. Izvedba bi trebala biti sa širokim grlom radi učinkovitog čišćenja, a ako se koristi plastika, ne smije dolaziti do luženja. Poklopci, čepovi i cjevčice također bi se trebali lako sterilizirati i dati lako čistiti. Sve boce i pribor treba rastaviti, očistiti i sterilizirati u primjerenim redovitim vremenskim razmacima. Poželjno je boce zamjenjivati čistima i steriliziranim, a ne ih ponovno puniti u smještajnim prostorijama.
- 3.8.3. Automatizirane sustave pijenja treba redovito provjeravati, servisirati i ispirati kako bi se izbjegle nezgode i širenje zaraze. Ako se koriste kavezi s čvrstim podom, potrebno je poduzeti mjere da se na najmanju moguću mjeru svede opasnost preplavlivanja. Redovito bakteriološko ispitivanje sustava je također potrebno za kontrolu kakvoće vode.
- 3.8.4. Voda koja se dobiva iz javnog vodovoda sadrži neke mikroorganizme za koje se obično smatra da nisu opasni, osim ako se ne radi o mikrobiološki definiranim životinjama. U tim slučajevima vodu je potrebno obraditi. Voda iz javnog vodovoda je obično klorirana kako bi se smanjio rast mikroorganizama. Takva klorizacija nije uvijek dovoljna da se spriječi rast određenih potencijalnih patogena, kao npr. pseudomonaza. Kao dodatna mjera, razina klora u vodi može se povećati ili se voda može zakiseliti da bi se postigao željeni učinak.
- 3.8.5. Kod riba, vodozemaca i gmizavaca tolerancija na kiselost, klor i mnoge druge kemikalije jako varira od vrste do vrste. Stoga je potrebno poduzeti mjere prilagodbe vode za akvarije i rezervoare prema potrebama i toleranciji pojedine vrste.

3.9. Stelja

Stelja bi trebala biti suha, lako upijati, bez prašine, neotrovnost i bez zaraznih agenata ili gamadi, ili bilo kojeg drugog oblika onečišćenja. Posebna se briga treba posvetiti da se izbjegne korištenje piljevine ili materijala za stelju dobivenih od drveta koje je obrađeno kemikalijama. Određeni industrijski nusprodukti ili otpad, poput izrezanog papira, mogu se koristiti.

3.10. Izvođenje van i rukovanje

3.10.1. Preporučljivo je da se iskoristi svaka mogućnost da se životinje puste istrčati.

3.10.2. Djelotvornost životinje za vrijeme pokusa ovisi mnogo o njezinom povjerenju prema čovjeku, nešto što je potrebno razviti. Divlje ili nepripitomljene možda nikad neće postati idealne pokusne životinje. Drugačije je s domaćim životinjama koje su rođene i uzgojene u kontaktu s čovjekom. Jednom stečeno povjerenje potrebno je, međutim, i održati. Stoga se preporučuje održavanje čestog kontakta tako da se životinja navikne na prisutnost i rad čovjeka. Prema potrebi, potrebno je odvojiti vrijeme za razgovor, bavljenje životinjom i njegu. Osoblje bi trebalo biti suosjećajno, nježno i dosljedno kad se druži sa životinjama.

3.11. Čišćenje

3.11.1. Standard objekta znatno ovisi o dobroj higijeni. Potrebno je dati jasne upute vezano uz promjenu stelje u kavezima i torovima.

3.11.2. Potrebno je organizirati odgovarajuću redovitost čišćenja, pranja, dekontaminacije i, prema potrebi, sterilizacije kaveza i pribora, boca i ostale opreme. Visoki standard čistoće i reda potrebno je održavati u smještajnim prostorijama, prostorima za pranje i skladištenje.

3.11.3. Potrebno je redovito čistiti i prema potrebi obnoviti materijal od kojega je podna površina u vanjskim torovima, kavezima i ispustima kako bi se izbjeglo da postanu izvorima zaraze i zagađenosti parazitima.

3.12. Humano usmrćivanje životinja

3.12.1. Za sve humane metode usmrćivanja životinja potrebna je stručnost koja se jedino može postići odgovarajućom izobrazbom.

3.12.2. Životinji u dubokoj nesvjestici može se ispustiti krv, ali droge koje paraliziraju mišiće prije nego što dođe do nesvjestice te one s učinkom oblika poput kurarija i smaknuća električnom strujom bez prolaska struje kroz mozak, ne smiju se koristiti bez prethodne anestezije.

Zbrinjavanje životinjskih trupova ne bi smjelo biti dopušteno prije nego što dođe do *rigor mortis*.

TABLICA 1.

Preporuke za temperature prostorija

(životinje koje se drže u kavezima, torovima ili na unutarnjim ispustima)

Vrste ili skupine vrsta	Optimalni raspon u °C
Nečovjekoliki primati iz Novoga svijeta	20 – 28
Miš	20 – 24
Štakor	20 – 24
Sirijski hrčak	20 – 24
Gerbil	20 – 24
Zamorac	20 – 24
Nečovjekoliki primati Staroga svijeta	20 – 24
Prepelica	20 – 24
Kunić	15 – 21
Mačka	15 – 21
Pas	15 – 21
Afrički tvor	15 – 21
Perad	15 – 21
Golub	15 – 21
Svinja	10 – 24
Koza	10 – 24
Ovca	10 – 24
Stoka (goveda)	10 – 24
Konj	10 – 24

Napomena: U posebnim slučajevima, primjerice kod smještaja vrlo mladih ili golih životinja (bez dlaka), mogla bi biti potrebna viša sobna temperatura od ovih navedenih.

TABLICA 2.

Preporučena razdoblja za lokalnu karantenu

Uvodna napomena: Za uvezene životinje, sva razdoblja karantene podliježu nacionalnim propisima država članica. U vezi s razdobljima lokalne karantene, razdoblje određuje stručna osoba u skladu s okolnostima, obično veterinar imenovan od strane države.

Vrste	Dana
Miš	5 – 15
Štakor	5 – 15
Gerbil	5 – 15
Zamorac	5 – 15
Sirijski hrčak	5 – 15
Kunić	20 – 30
Mačka	20 – 30
Pas	20 – 30
Nečovjekoliki primati	40 – 60

TABLICA 3.

Preporuke za držanje u kavezu malih glodavaca i kunića

(za držanje i za vrijeme pokusa)

Vrste	Najmanja površina poda kaveza cm ²	Najmanja visina kaveza cm
Miš	180	12
Štakor	350	14
Sirijski hrčak	180	12
Zamorac	600	18
Kunić 1 kg	1 400	30
2 kg	2 000	30
3 kg	2 500	35
4 kg	3 000	40
5 kg	3 600	40

Napomena: „Visina kaveza” jest okomiti razmak između poda kaveza i gornjeg vodoravnog dijela poklopca ili kaveza.

Kod planiranja pokusa potrebno je voditi računa o mogućem rastu životinja te osigurati odgovarajući prostor u skladu s tablicom u svim fazama pokusa.

Vidjeti također grafikone od 1. do 5. i od 8. do 12.

TABLICA 4.

Preporuke za držanje u kavezu malih glodavaca u rasplodu

Vrste	Najmanja površina poda kaveza za ženku i leglo cm ²	Najmanja visina kaveza cm
Miš	200	12
Štakor	800	14
Sirijski hrčak	650	12
Zamorac	1 200	18
Zamorac s više ženki	1 000 po odraslom zamorcu	18

Napomena: Za definiciju „visina kaveza” vidjeti napomenu tablici 3.

TABLICA 5.

Preporuke za držanje u kavezu kunića u rasplodu

Težina ženke kg	Najmanja površina poda kaveza po ženki i leglu m ²	Najmanja visina kaveza cm	Najmanja površina boksa za gnijezdo m ²
1	0,30	30	0,10
2	0,35	30	0,10
3	0,40	35	0,12
4	0,45	40	0,12
5	0,50	40	0,14

Napomena: Za definiciju „visina kaveza” vidjeti napomenu tablici 3.

Najmanja površina poda kaveza po ženki kunića i leglu uključuje i površinu poda boksa za gnijezdo.

Vidjeti također grafikon 6.

TABLICA 6.

Preporuke za smještaj mačaka

(za vrijeme pokusa i rasploda)

Težina mačke kg	Najmanja površina poda kaveza po mački m ²	Najmanja visina kaveza cm	Najmanja površina poda kaveza po mački-majci i leglu m ²	Najmanja površina poda boksa po mački-majci i leglu m ²
0,5–1	0,2	50	—	—
1–3	0,3	50	0,58	2
3–4	0,4	50	0,58	2
4–5	0,6	50	0,58	2

Napomena: Smještaj mačaka u kaveze trebao bi biti strogo ograničen. Mačke koje se na taj način drže u ograničenom prostoru, trebale bi se puštati iz kaveza barem jednom dnevno, ako to ne ometa pokus. Boksovi za mačke trebali bi biti opremljeni zahodom za mačke, dovoljnim prostorom na povišenim mjestima za mirovanje te predmetima na koje se mogu penjati i brusiti nokte.

„Visina kaveza” jest okomiti razmak između najviše točke na podu i najniže točke na gornjem dijelu kaveza.

U izračun najmanje površine poda može se uključiti i površina povišenih mjesta. Najmanja površina poda kaveza po mački-majci i leglu uključuje i površinu od 0,18 m² boksa s mačićima.

Vidjeti također grafikon 7.

TABLICA 7.

Preporuke za smještaj pasa u kavezima

(za vrijeme pokusa)

Visina psa do točke ramena cm	Najmanja površina poda kaveza po psu m ²	Najmanja visina kaveza cm
30	0,75	60
40	1,00	80
70	1,75	140

Napomena: Psi se ne bi smjeli držati u kavezima dulje nego je to apsolutno neophodno u svrhu pokusa. Psi u kavezima trebaju se najmanje jednom dnevno puštati van da se istrče, osim ako je to nespojivo s načelima pokusa. Potrebno je utvrditi vremenski rok nakon kojeg pas ne smije biti skučen u kavezu bez dnevne šetnje. Prostori za šetnju bi trebali biti dovoljno prostrani da omoguće psu slobodu kretanja. U psećim kavezima ne bi se smjeli koristiti rešetkasti podovi, osim ako to ne zahtijeva pokus.

U svjetlu velikih razlika u visini i ograničenoj međuovisnosti visine i težine različitih pasmina pasa, visina kaveza se treba temeljiti na visini tijela do ramena pojedinačne životinje. Kao uobičajeno pravilo, najmanja visina kaveza trebala bi biti dvije visine do ramena.

Za definiciju „visina kaveza” vidjeti napomenu tablici 6.

TABLICA 8.

Preporuka za smještaj pasa u boksovima

(za držanje ili za vrijeme pokusa i uzgoja)

Težina psa kg	Najmanja površina poda boksa po psu m ²	Najmanja površina pokrajnjeg područja za šetnje po psu	
		do 3 psa m ²	više od 3 psa m ²
< 6	0,5	0,5 (1,0)	0,5 (1,0)
6–10	0,7	1,4 (2,1)	1,2 (1,9)
10–20	1,2	1,6 (2,8)	1,4 (2,6)
20–30	1,7	1,9 (3,6)	1,6 (3,3)
> 30	2,0	2,0 (4,0)	1,8 (3,8)

Napomena: Brojkama u zagradama naznačena je ukupna površina po psu, tj. površina poda boksa i pokrajnjeg područja za šetnju. Psi koji se stalno drže vani morali bi imati dostupan zaštićen prostor za zaštitu od nepovoljnih vremenskih uvjeta. Kad se psi drže na rešetkastim podovima potrebno je osigurati čvrstu površinu za spavanje. Rešetkasti podovi ne bi se smjeli koristiti, osim ako to ne zahtijeva pokus. Pregrade između boksova trebale bi biti takve da sprečavaju pse da ne ozlijede jedan drugoga.

Svi boksovi bi trebale imati odgovarajuću drenažu.

TABLICA 9.

Preporuke za smještaj u kaveze nečovjekolikih primata

(za držanje i za vrijeme pokusa i uzgoja)

Uvodna napomena: Zbog velikih razlika u veličini i obilježjima primata, posebno je važno prilagoditi oblik i unutarnju opremu kao i dimenzije kaveza njihovim posebnim potrebama. Ukupna zapremnina kaveza isto je tako važna za primata kao i podna površina. Kao opće načelo, visina kaveza, barem za čovjekolike i ostale majmunske vrste, trebala bi biti njegova najveća dimenzija. Kavezi bi trebali biti dovoljno visoki tako da životinje mogu uspravno stajati. Najmanja visina kaveza za brahiatore (*Hylobatidae*) (giboni) trebala bi biti takva da se mogu potpuno protegnuti, zanjhati sa stropa, a da im noge ne dotaknu pod. Prema potrebi, potrebno je postaviti prečke kako bi primati mogli koristiti gornji dio kaveza.

Kompatibilni primati mogu se držati po dva u kavezu. Ako ih se ne može držati u parovima, njihovi bi kavezi trebali biti postavljeni tako da mogu vidjeti jedan drugoga, ali trebalo bi biti moguće to i spriječiti ako je potrebno.

Sukladno ovim napomenama, sljedeća tablica predstavlja opću preporuku za smještaj u kaveze skupine vrsta koje se najviše koriste (super porodica *Cebioidea* i *Cercopithecoidea*).

Težina primata kg	Najmanja površina poda kaveza za jednu ili dvije životinje m ²	Najmanja visina kaveza cm
< 1	0,25	60
1–3	0,35	75
3–5	0,50	80
5–7	0,70	85
7–9	0,90	90
9–15	1,10	125
15–25	1,50	125

Napomena: Za definiciju „visina kaveza” vidjeti napomenu tablici 6.

TABLICA 10.

Preporuke za smještaj svinja u kaveze

(za držanje i za vrijeme pokusa)

Težina svinje kg	Najmanja površina poda kaveza po svinji m ²	Najmanja visina kaveza cm
5–15	0,35	50
15–25	0,55	60
25–40	0,80	80

Napomena: Tablica se također primjenjuje i na praščiće. Svinje se ne bi smjele držati u kavezima osim ako je to apsolutno neophodno u svrhu pokusa i to samo za najmanje vremensko razdoblje.

Za definiciju „visina kaveza” vidjeti napomenu tablici 6.

TABLICA 11.

Preporuke za smještaj domaćih životinja u torove

(za držanje i za vrijeme pokusa u ustanovama koje ih koriste)

Vrsta i težina kg	Najmanja površina poda tora m ²	Najmanja dužina tora m	Najmanja visina pregrade tora m	Najmanja površina poda tora za skupine m ² /životinji	Najmanja dužina jaslala po glavi m
Svinje 10–30	2	1,6	0,8	0,2	0,20
30–50	2	1,8	1,0	0,3	0,25
50–100	3	2,1	1,2	0,8	0,30
100–150	5	2,5	1,4	1,2	0,35
> 150	5	2,5	1,4	2,5	0,40
Ovce < 70	1,4	1,8	1,2	1,2	0,35
Koze > 70	1,6	1,8	2,0	2,0	0,35
Goveda < 60	2,0	1,1	1,0	0,8	0,30
60–100	2,2	1,8	1,0	1,0	0,30
100–150	2,4	1,8	1,0	1,2	0,35
150–200	2,5	2,0	1,2	1,4	0,40
200–400	2,6	2,2	1,4	1,6	0,55
> 400	2,8	2,2	1,4	1,8	0,65
Odrasli konji	13,5	4,5	1,8	—	—

TABLICA 12.

Preporuke za smještaj domaćih životinja u boksovima

(za držanje i za vrijeme pokusa u ustanovama koje ih koriste)

Vrsta i težina kg	Najmanja površina boksa m ²	Najmanja dužina boksa m	Najmanja visina pregrade boksa m
Svinje 100–150	1,2	2,0	0,9
> 150	2,5	2,5	1,4
Ovce < 70	0,7	1,0	0,9
Koze < 70	0,8	1,0	0,9
Goveda 60–100	0,6	1,0	0,9
100–150	0,9	1,4	0,9
150–200	1,2	1,6	1,4
200–350	1,8	1,8	1,4
350–500	2,1	1,9	1,4
> 500	2,6	2,2	1,4
Odrasli konji	4,0	2,5	1,6

Napomena: Boksovi trebaju biti dovoljno široki da omogućuju životinji da udobno leži.

TABLICA 13.

Preporuke za smještaj ptica u kaveze

(za držanje i za vrijeme pokusa u ustanovama koje ih koriste)

Vrste i težine g	Najmanja površina za jednu pticu cm ²	Najmanja površina za 2 ptice cm ² /ptici	Najmanja površina za 3 ili više ptica cm ² /ptici	Najmanja visina kaveza cm	Najmanja dužina posude za hranu po ptici cm	
Pilići	100– 300	250	200	150	25	3
	300– 600	500	400	300	35	7
	600–1 200	1 000	600	450	45	10
	1 200–1 800	1 200	700	550	45	12
	1 800–2 400	1 400	850	650	45	12
(Odrasli muški)						
	> 2 400	1 800	1 200	1 000	60	15
Prepelice	120–140	350	250	200	15	4

Napomena: „Površina” je proizvod dužine i širine kaveza mjereno iznutra i vodoravno, a ne proizvod dužine i širine poda.

Za definiciju „visina kaveza” vidjeti napomenu tablici 6.

Veličina oka mreže ne bi smjela biti veća od 10 × 10 mm za mlade piliće, te 25 × 25 za mlade kokice i odrasle. Debljina žice trebala bi biti najmanje 2 mm. Nagibna kosina ne bi smjela prelaziti 14 % (8 °). Posude za vodu trebale bi biti iste dužine kao i posude za hranu. Ako su predviđeni pipci ili šalice, svakoj bi ptici trebale biti dostupne po dvije. Kavezi bi trebali imati postavljene prečke, a pticama u kavezima s po jednom pticom trebalo bi omogućiti da vide jedna drugu.

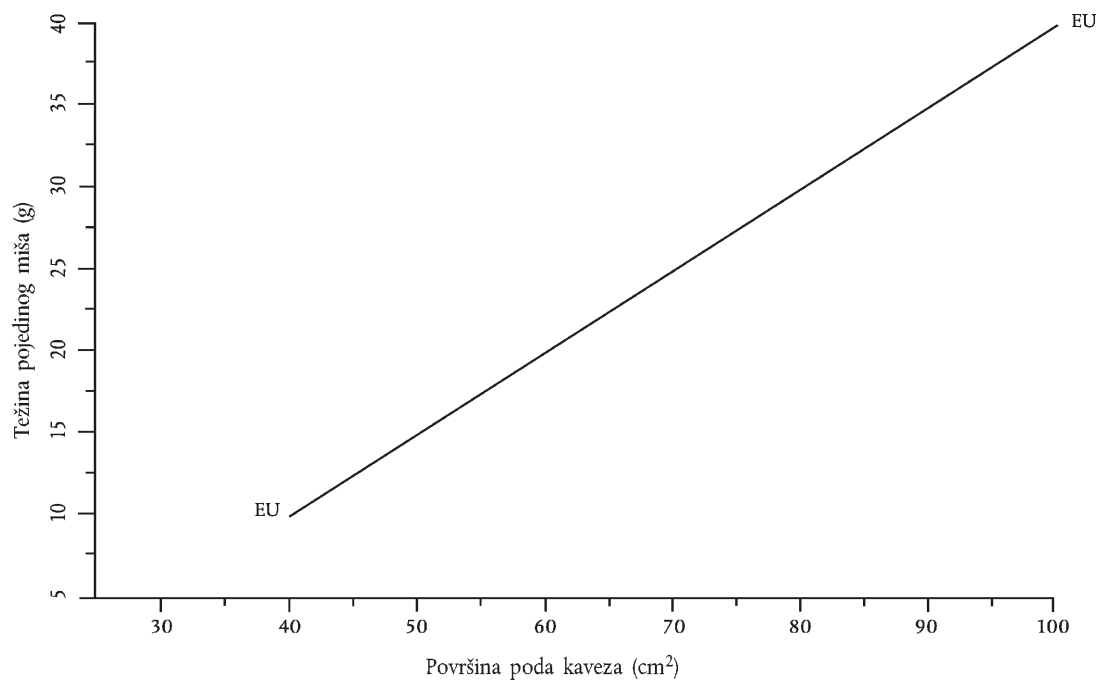
GRAFIKON 1.

Miševi

(za držanje i za vrijeme pokusa)

Najmanja površina poda kaveza

Ovisno o težini miša, puna crta EU-EU prikazuje najmanju površinu koja bi se trebala osigurati.

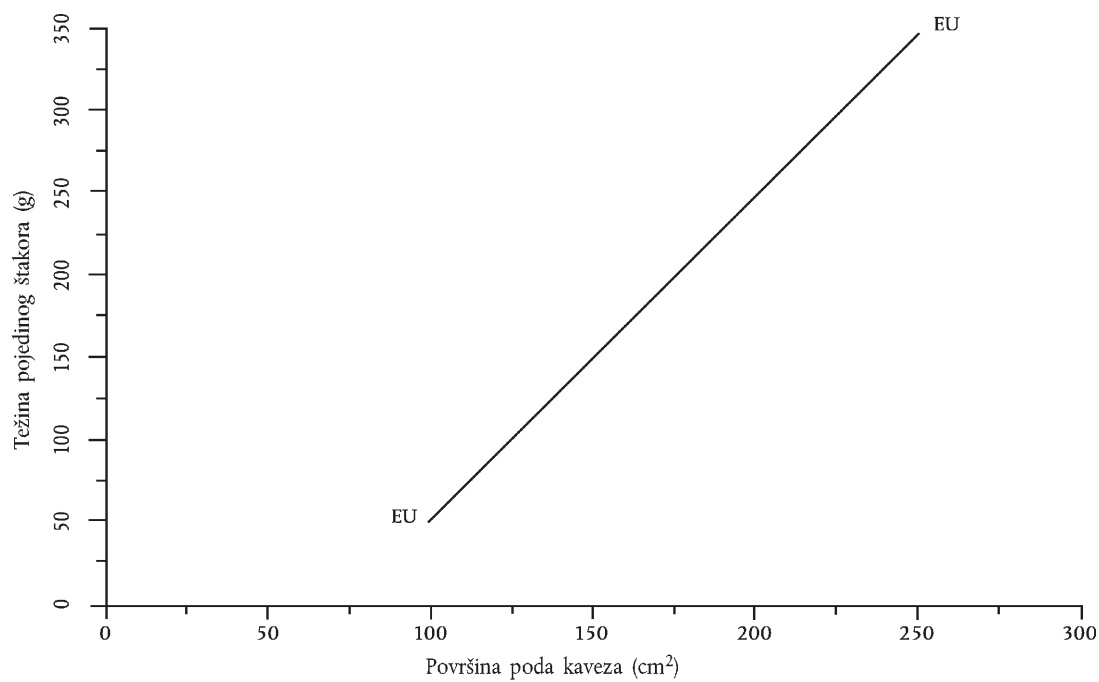
GRAFIKON 2.

Štakori

(za držanje i za vrijeme pokusa)

Najmanja površina poda kaveza

Ovisno o težini štakora, puna crta EU-EU prikazuje najmanju površinu koja bi se trebala osigurati.

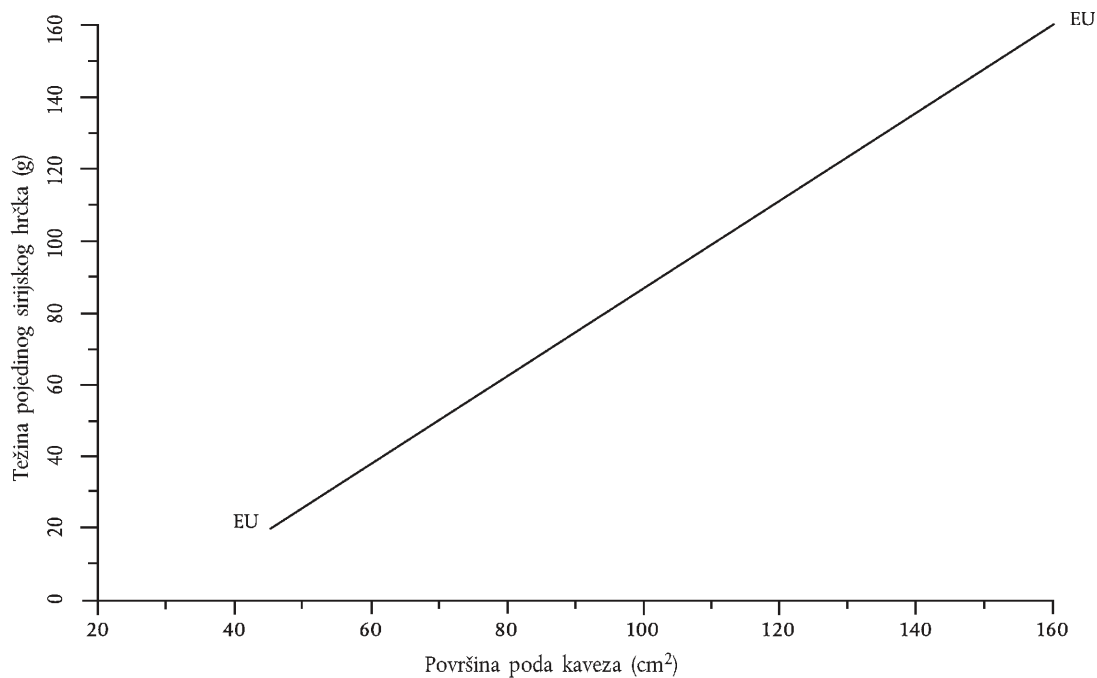
GRAFIKON 3.

Sirijski hrčci

(za držanje i za vrijeme pokusa)

Najmanja površina poda kaveza

Ovisno o težini sirijskog hrčka, puna crta EU-EU prikazuje najmanju površinu koja bi se trebala osigurati.

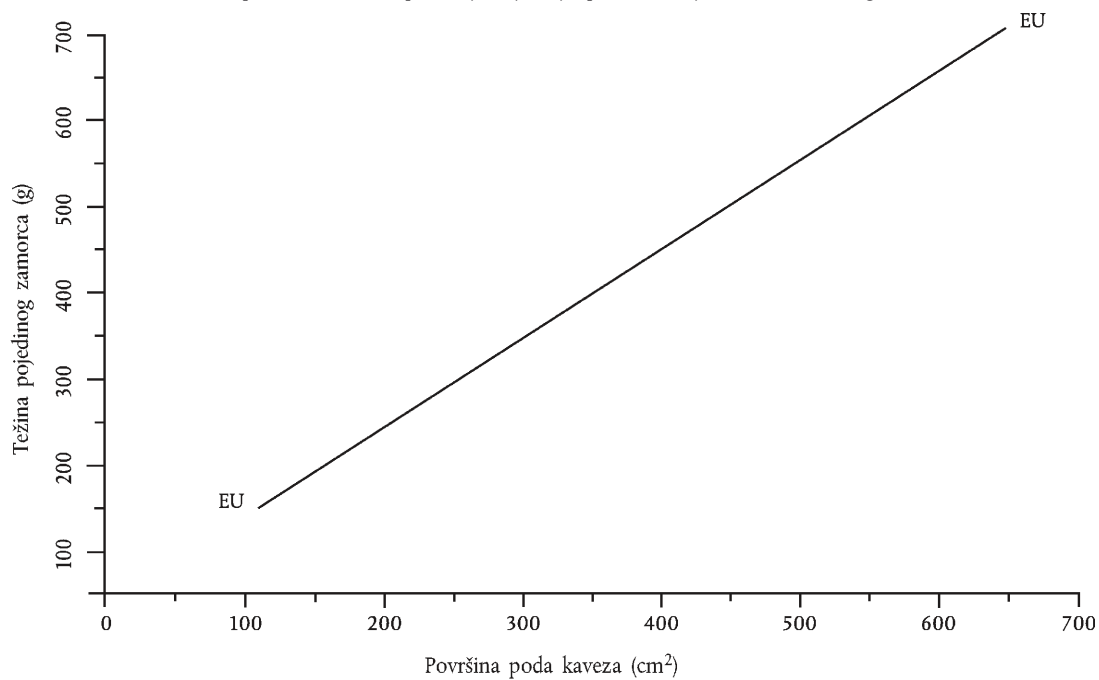
GRAFIKON 4.

Zamorci

(za držanje i za vrijeme pokusa)

Najmanja površina poda kaveza

Ovisno o težini zamorca, puna crta EU-EU prikazuje najmanju površinu koja bi se trebala osigurati.

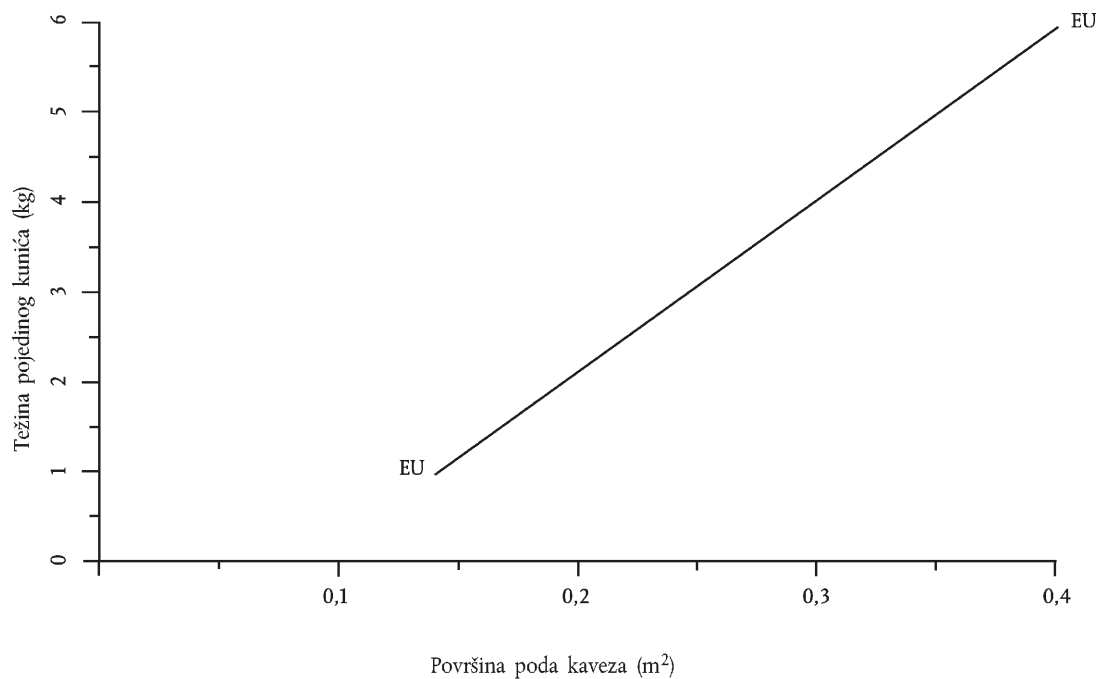
GRAFIKON 5.

Kunići

(za držanje i za vrijeme pokusa)

Najmanja površina poda kaveza

Ovisno o težini kunića, puna crta EU-EU prikazuje najmanju površinu koja bi se trebala osigurati.

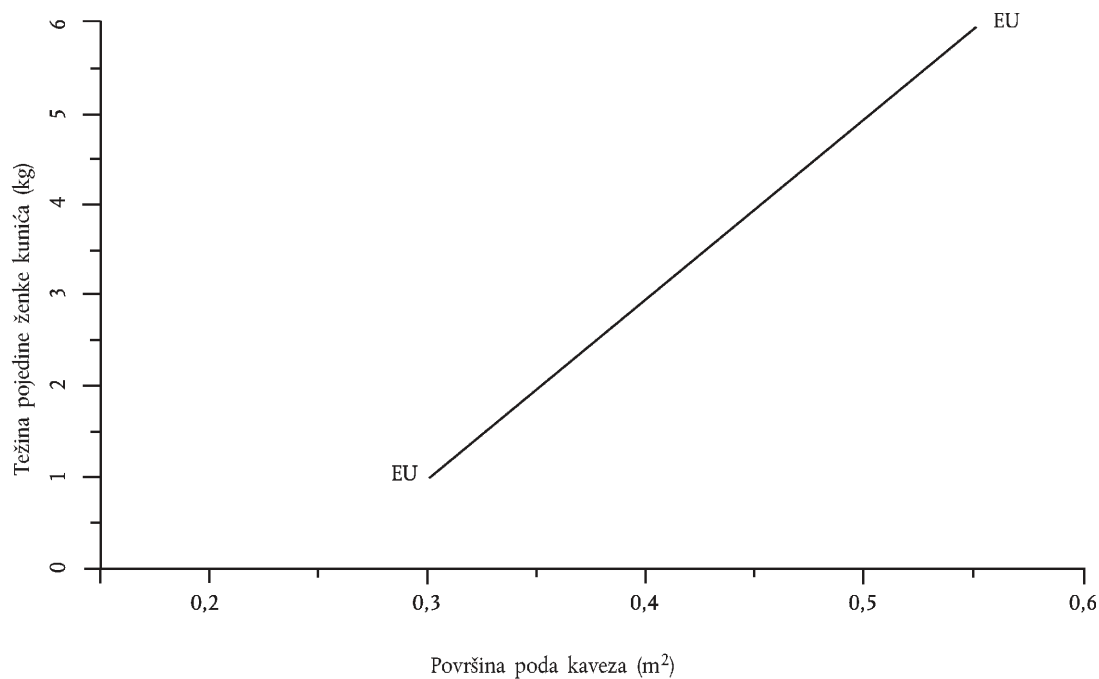
GRAFIKON 6.

Kunići

(u rasplodu)

Najmanja površina poda kaveza za ženku kunića s neodbijenom mladunčadi

Ovisno o težini ženke kunića, puna crta EU-EU prikazuje najmanju površinu koja bi se trebala osigurati.

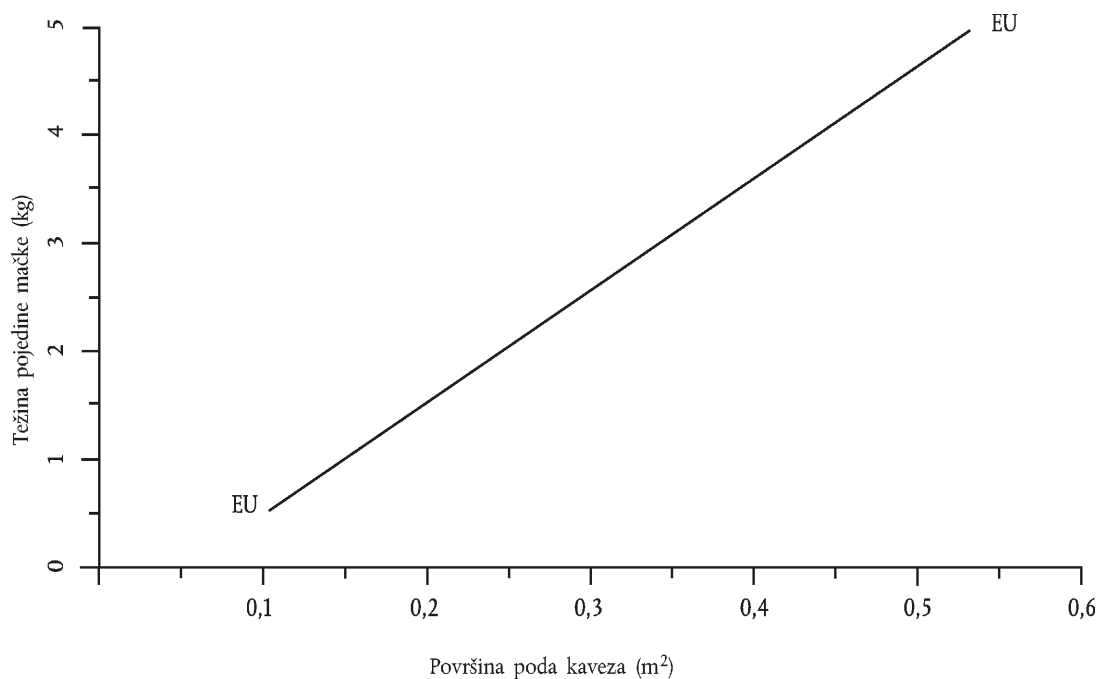
GRAFIKON 7.

Mačke

(za držanje i za vrijeme pokusa)

Najmanja površina poda kaveza

Ovisno o težini mačke, puna crta EU-EU prikazuje najmanju površinu koja bi se trebala dodijeliti.

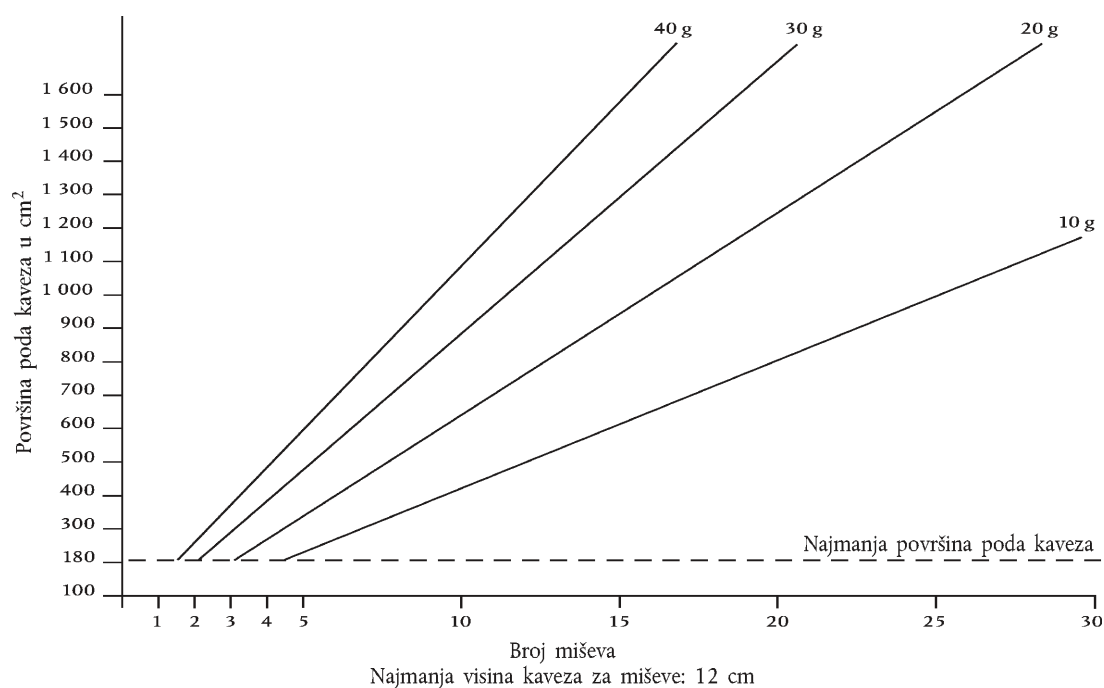

GRAFIKON 8.

Preporuke za odnos između broja miševa po kavezu i površine poda kaveza

(za držanje i za vrijeme pokusa)

Crte predstavljaju prosječne težine i podudarne su s crtom EU-EU u Grafikonu 1.

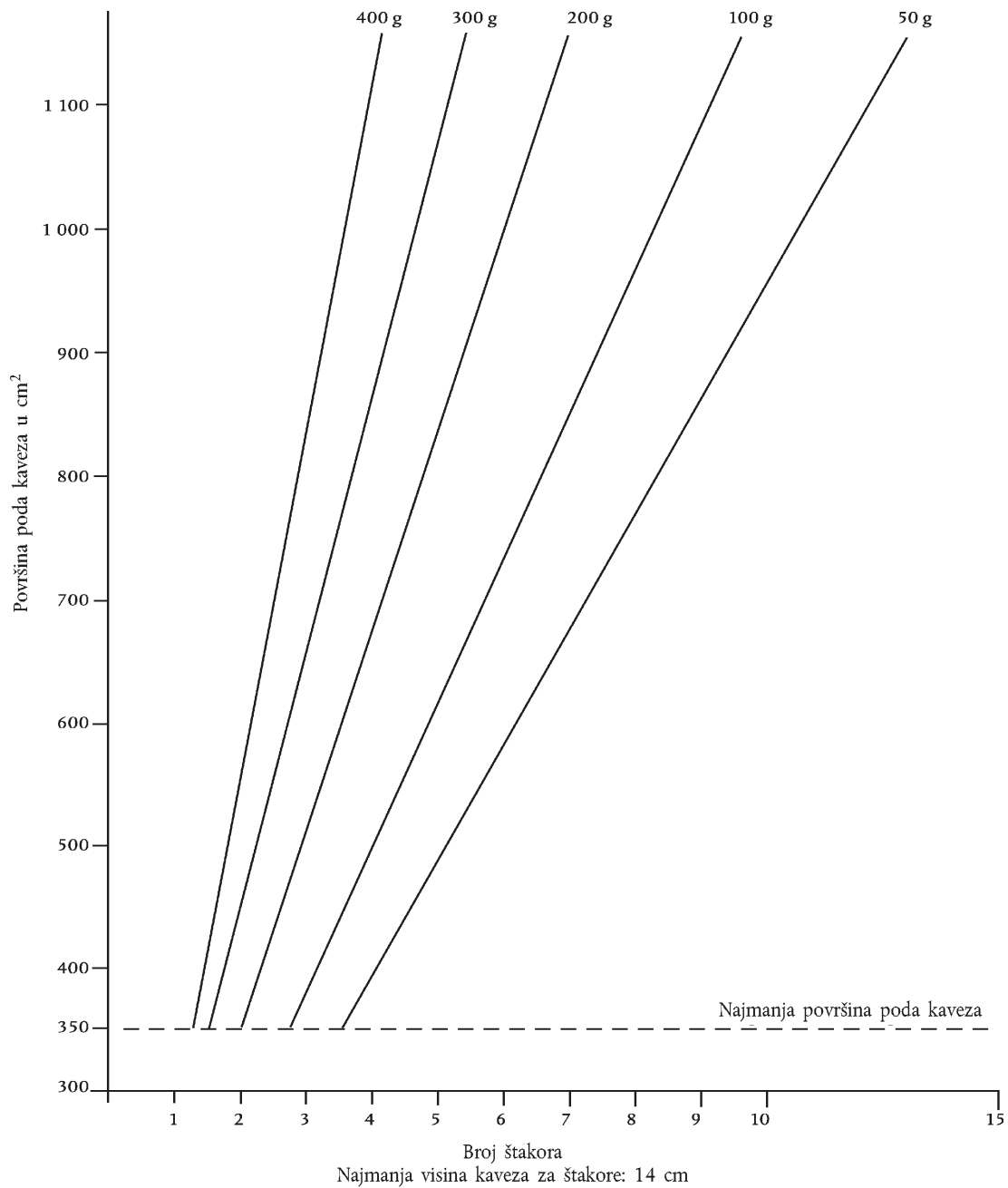

GRAFIKON 9.

Preporuke za odnos između broja štakora po kavezu i površine poda kaveza

(za držanje i za vrijeme pokusa)

Crte predstavljaju prosječne težine i podudarne su s crtom EU-EU u Grafikonu 2.

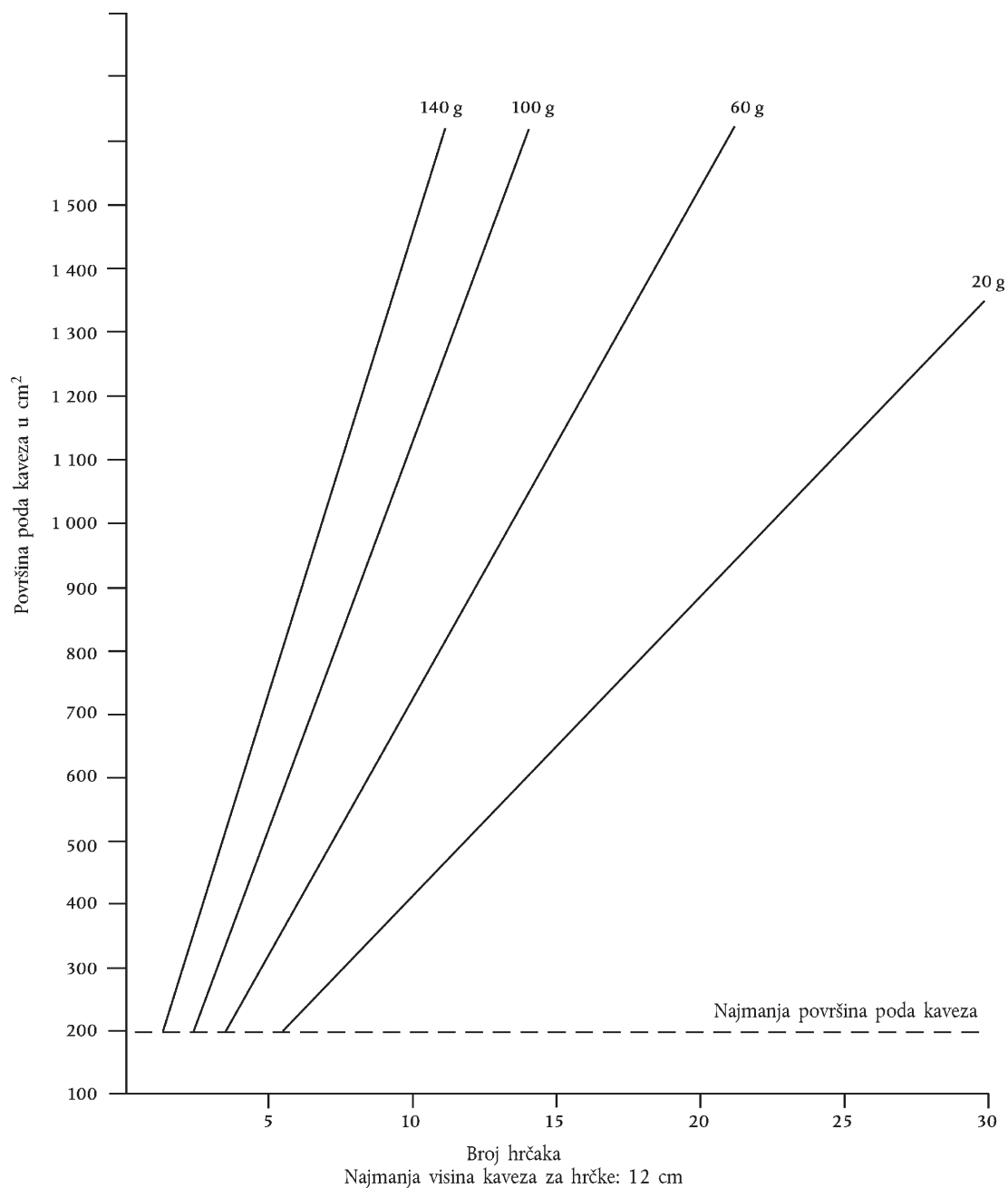

GRAFIKON 10.

Preporuke za odnos između broja hrčaka po kavezu i površine poda kaveza

(za držanje i za vrijeme pokusa)

Crte predstavljaju prosječne težine i podudarne su s crtom EU-EU u Grafikonu 3.

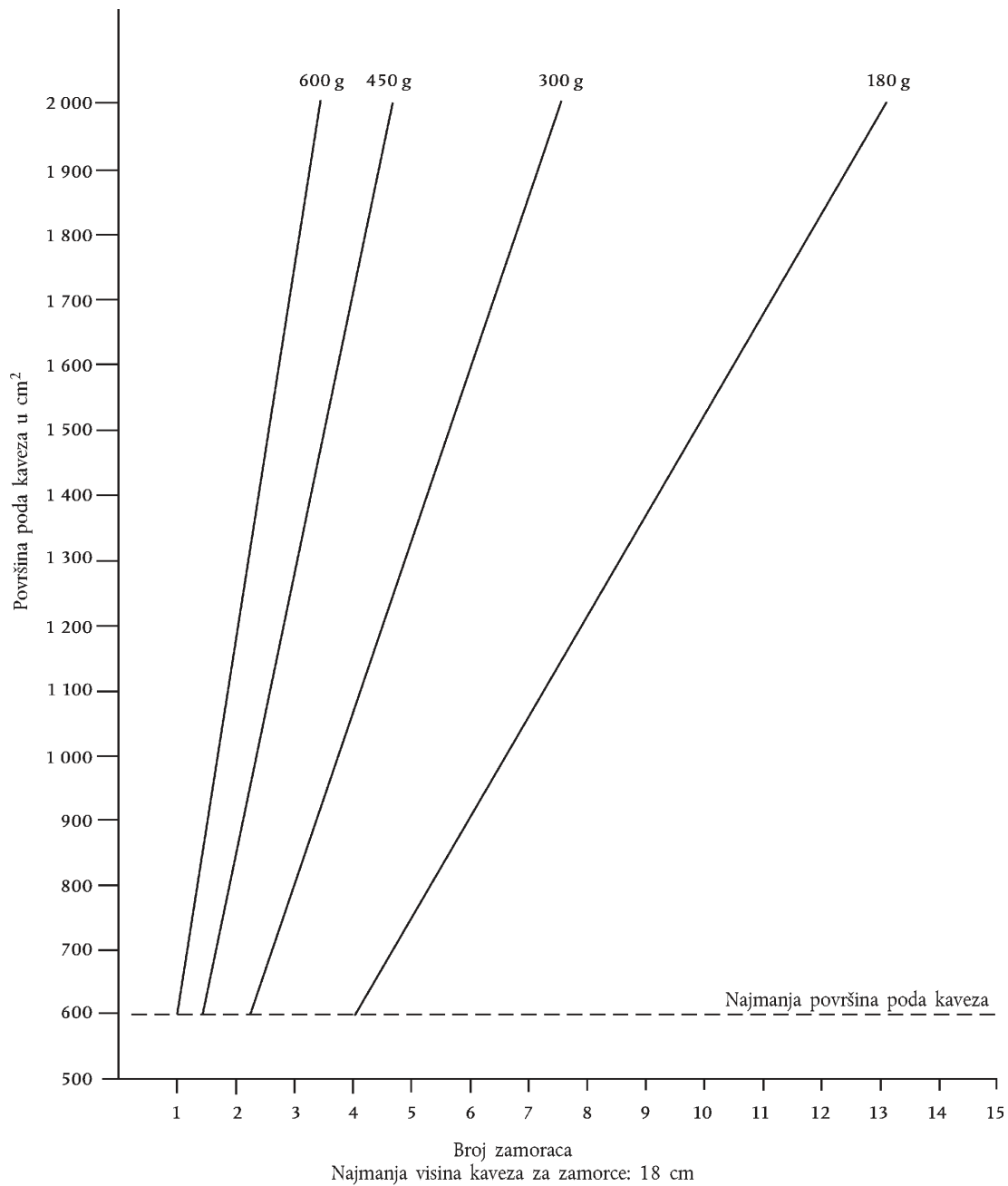

GRAFIKON 11.

Preporuke za odnos između broja zamoraca po kavezu i površine poda kaveza

(za držanje i za vrijeme pokusa)

Crte predstavljaju prosječne težine i podudarne su s crtom EU-EU u Grafikonu 4.

GRAFIKON 12.

Preporuke za odnos između broja kunića po kavezu i površine poda kaveza

(za držanje i za vrijeme pokusa)

Crte predstavljaju prosječne težine i podudarne su s crtom EU-EU u Grafikonu 5.

